

VERDIEPINGSOPDRACHT 4

De laatste dagen van Jan Kloos door de ogen van Diet

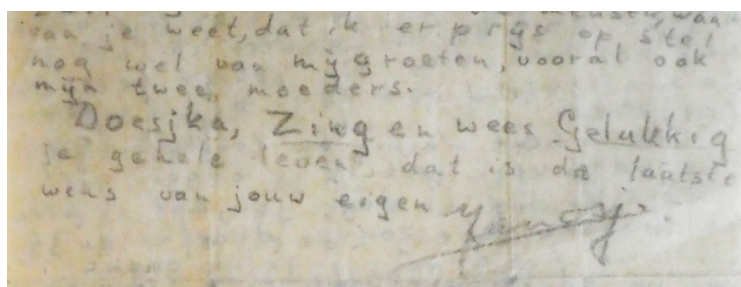
DIET herinnert zich na de oorlog maar al te goed de gevangenschap van Jan en haarzelf in Utrecht. Het zijn traumatische ervaringen. Ze beschrijft ze in de maanden maart - september 1945 als 'herinneringen'.

Nog even de feiten op een rij: Op 22 november 1944 trouwen Diet en Jan en ze zijn zielsgelukkig. Maar begin december 1944 worden ze in alle vroegte door twaalf man van de Sicherheitsdienst van hun bed gelicht en op verdenking van spionage gevangen gezet in de gevangenis van Dordrecht. Twee dagen later worden ze naar de Utrechtse strafgevangenis Wolvenplein overgebracht, waar op 14 december de verhoren beginnen.

Diet hoort vanuit een tussenkamer dat Jan wordt afgeranseld. 'Na ongeveer een half uur of drie kwartier stopten ze en deden ze mijn deur open, zodat ik Jan daar zag, lijkwit, met een kaalgeschoren hoofd (...) en een ongeschoren gezicht vol blauwe plekken'.

Diet Kloos blijft tot 25 januari vastzitten in Utrecht. In die tijd weet Jan haar nog drie briefjes te sturen; het laatste op Nieuwjaarsdag 1945, toen ze ook zelf het laatste briefje aan haar echtgenoot schreef. Na haar vrijlating ontvangt ze, op 7 februari 1945, nog één allerlaatste brief van haar Janosj. Die was een week eerder op verdenking van spionage gefusilleerd aan de Amsteldijk in Amsterdam, maar had op 20 januari zijn allerlaatste gevoelens en wensen voor Diet op papier gezet 'voor de mogelijkheid, dat ik je nooit meer zal zien'.

'Het is heel weinig en tegelijkertijd oneindig veel wat ik je zeggen wil', luidt de openingszin van de brief. In het vervolg haalt hij hun laatste gesprek aan dat de twee op 15 december 1944 in de gevangenis voerden. De afsluiting is een samenvatting van dat gesprek en een laatste wens voor de rest van Diets leven: "Doesjka, **Zing** en wees **Gelukkig** je gehele leven, dat is de laatste wens van jouw eigen Janosj".

OPDRACHT

Hoe bijzonder deze afscheidsbrief van Jan aan Diet ook is, er zijn wel meer van dit soort afscheidsbrieven uit de Tweede Wereldoorlog overgeleverd. Kun je er daarvan eentje vinden en daaruit ook zo'n treffend citaat aanhalen?